והאידנא הוא דליוה פרסאי א) אמר ליה אביי לרב יוסף להא גיסא דפרת עד היכא אמר ליה מאי דעתיך משום בירם מייחסי דפומבדיתא ב)מבירם נסבי ג)אמר רב פפא כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לענין גיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא אמר רמי בר אבא חביל ימא ד)תכילתא דבבל שוניא וגוביא תכילתא דחביל ימא רבינא אמר אף ציצורא תניא נמי הכי חנן בן פנחס אומר חביל ימא תכילתא דבבל שוניא וגוביא וציצורא תכילתא דחביל ימא אמר רב פפא והאידנא איערבי בהו כותאי ולא היא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה מאי חביל ימא אמר רב פפא זו פרת ה)דבורסי ההוא גברא דאמר להו אנא מן שוט מישוט עמד רבי יצחק נפחא על רגליו ואמר שוט מישוט בין הנהרות עומדת וכי בין הנהרות עומדת מאי הוי אמר אביי אמר ר' חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר' חנינא בין הנהרות הרי היא כגולה ליוחסין והיכא קיימא אמר ר' יוחנן ו)מאיהי דקירא ולעיל והא אמר רבי יוחנן ז) עד מעברתא דגיזמא אמר אביי ח)רצועה נפקא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל ט)אמר רב חלזון י)ניהוונד הרי היא כגולה ליוחסין א"ל אביי לא תציתו ליה יבמה היא דנפלה ליה התם א"ל אטו דידי היא דרב חננאל היא אזיל שיילוה לרב חננאל אמר להו הכי אמר רב חלזון ניהוונד הרי היא כגולה ליוחסין ופליגא דר' אבא בר כהנא כ)דאמר ר' אבא בר כהנא מאי דכתיב ¹וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי חלח זו חלזון חבור זו ל)הדייב נהר גוזן זו גינזק ערי מדי זו חמדן וחברותיה ואמרי לה זו נהוונד וחברותיה מאי חברותיה אמר שמואל כרך מושכי מ)חוסקי ורומקי אמר רבי יוחנן וכולם לפסול קסלקא דעתא מושכי היינו מושכני והאמר נ)ר' חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא מושכי לחוד ומושכני לחוד ²ותלת עלעין בפומה בין שיניה אמר רבי יוחנן זו חלזון הדייב ונציבין שפעמים בולעתן ופעמים פולטתן וארו חיוא אחרי תנינא דמיה לדוב ס)תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב ר' אמי כי הוה חזי פרסא דרכיב אמר היינו דובא ניידא א"ל רבי ללוי הראני פרסיים אמר ליה דומים לחיילות של בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה הראני ישמעאלים דומין לשעירים של בית הכסא הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת כי הוה ניחא נפשיה דרבי אמר הומניא איכא בבבל כולה ע)עמונאי היא פ)מסגריא איכא בבבל כולה דממזירא היא בירקא איכא בבבל שני אחים יש צ) שמחליפים נשותיהם זה לזה בירתא דסטיא איכא בבבל היום סרו מאחרי המקום דאקפי פירא בכוורי בשבתא ואזיל וצדו בהו בשבתא ושמתינהו ר' אחי ברבי יאשיה ואישתמוד אקרא דאגמא איכא בבבל אדא בר אהבה יש בה

היום

והאידנא הוא דליוה פרסאי. שלקחוהו ממקומו ובנאוהו למעלה מאקרא ולהכי לא בעי לתחת פרת עד היכן לפי שפרת נופל בחדקל ועוד בבל מושכת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל: **להך גיסא דפרת עד היכא.** בשפתה כלפי מערב עד היכן מתפשט רחבה של בבל: **מאי דעתך.** שבאת לישאל: **משום בירם.** שמא בירם שיושבת בהן גיסא מיבעיא לך: **מייחסי דפומבדיתא.** שהיא בין שתי הנהרות מבירם נסבי ש"מ מוחזקין הם בה בחזקת יחוס: **כמחלוקת ליוחסין.** בארכה ורחבה של בבל: **כך מחלוקת לגיטין.** דקיימא לן (גיטין דף ב.) המביא גט משאר ארצות צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאין לשמה והמביא גט מארץ ישראל לבבל אינו צריך לומר ובבל הרי היא כארץ ישראל לגיטין ק) שאף הם היו חכמים ובקיאין לשמה: **עד ארבא סניינא.** אגם של קנים וערבה שקורין אושר"א: **סניינא דגישרא.** שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה: **חביל ימא.** שם מקום: **תכילתא דבבל.** תכלית ותפארתה של בבל ליוחסין: **שוניא וגוביא וציצורא.** מקומות הם: **תכילתא דחביל ימא.** תפארת של חביל ימא: **איתתא בעא מינייהו.** כותיים לא נתערבו בהם אבל הקול יצא על ידי שאל כותי אחד אשה מהם אבל הם לא נתנו לו. ויש אומרים רב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבי ליה לכך היה מוציא עליהם שמץ פסול וקשה בעיני לומר כן: **כגולה.** פומבדיתא קרי גולה בראש השנה (דף כג:): **מאיהי דקירא.** מקום על נהר פרת למעלה מכל המקומות הנזכרים למעלה: **והאמר ר' יוחנן.** לעיל ר) מיוחסתא דבבל בפרת עד מעברתא דגזמא ותו לא: **אמר אביי רצועה נפקא.** באלכסון ממעברתא דגזמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיהי דקירא שהיא מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת: **חלזון.** נהר: **וינחם בחלח ובחבור.** בעשרת השבטים שהגלה סנחריב משתעי: **וכולן לפסול.** כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בבנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפילו למ"ד (יבמות דף מה.) הולד ממזר לא הוי פגום מיהא הוי: **ותלת עלעין בפומה.** במיה (א) ש)השניה שבמראה דניאל כתיב והיא בבל: **בפומה בין שיניה.** בפומה משמע מכפנים בין שיניה משמע שבולטות מבחוץ: **בולעתן.** מושלת עליהם: **ומסורבלים כדוב.** בעלי בשר. לשון עובי ושומן הוא ובעלמא (שבת דף קמ:) נמי אמרי' קטן מסורבל בבשר המלובש בבשר כסרבל: דוב אין לו מנוחה כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו: **דובא ניידא.** דוב נודד: **הראני פרסיים.** בעל משלות ודומיות היה לוי וקאמר לו רבי משול לי פרסיים למה הם דומים: **כחיילות של בית דוד.** גבורים ת): **חברין.** אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטורפים הם יותר מפרסיים: **לשעירים.** מלובשים שחורים ודומים לשדים: **דומים למלאכי השרת.** לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים. והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת דף כה:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המצוייצין ודומה למלאך כו' ובנדרים (דף כ:) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים א): **כי קא ניחא נפשיה.** נזרקה נבואה בפומיה: **הומניא.** עיר ששמה כך: **מסגריא.** עיר היא וכל הנך כולהו מקומות ניהו: **בירתא דסטיא.** על שם שסרו מאחרי המקום ופירש רבי היאך סרו: **דאקפי פירא דכוורי ואזיל ולייד בשבתא ושמתינהו וכו'.** הציף הביבר דגים הרבה והלכו ולדו: **דאקפי.** הציף כדמתרגמינן ויצף הברזל (מלכים ב ו) וקפא פרזלא: **פירא.** בריכה עשויה לגדל דגים ובלע"ז ביב"ר: **ואישתמוד.** נשתמדו:

היוס

להך גיסא דפרת עד היכן. פי' בקונטרס להכי לא בעי לתחת פרת עד היכא לפי שפרת נופל בחדקל ועוד בבל מושכת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל: **איתתא** בעא מינייהו ולא יהבו ליה. ולכך הוציא עליהם לעז וי"מ דקאי אדרב פפא ולא נהירא דח"ו שיעלה בדעתו של אותו צדיק להוציא לעז עליהם שלא כדין: **בין** הנהרות הרי היא כגולה ליוחסין. °וצריך לומר דשני מקומות הן דאי משום חדקל ופרת לא הוה בעי גמרא וכי בין הנהרות מאי הוי דפשיטא לכולי עלמא דמייחסי דלעיל נמי לא בעי אלא מן הלדין אבל בין הנהרות פשיטא ליה דמיוחסין הן:

היוס

מסורת הש"ס

א) [עי' ברכות נט ע"ג], ב) [עי' תוס' ר"ה כג: ד"ה וז], ג) גיטין ו., ד) [פי' תכלת כלומר מה תכלת מובחר שבגלימא כך זו מובחרת של ארצות של בבל פי' אחר אחרית בבל. ערוך], ה) [בכתי"י: דבורסיף. בדפו"ר ליתא כלל. ונוסף כלפנינו ע"פ הרש"ל. ובורסיף נזכר בסנהדרין קט ע"א ע"ש], ו) [גי' הערוך ערך דקר ג מהאי] [וכ"ה בכתי"י, ולפנינו בערוך שם מהאיהי], ז) [לעיל עא ע"ב], ח) גיטין ז: נדה נו., ט) ["אמר רב" ליתא בכתי"י], י) ["ניהוונד" ליתא בכתי"י, וכן מוחקו המהרש"ל], כ) יבמות עז., ל) [בכתי"י: חדייב. וכ"ה ביבמות ובערוך], מ) [בכתי"י: חזקי, וכ"ה ביבמות], נ) לעיל עא: ע"ש, ס) ע"ז ב: מגילה יא., ע) [בכתי"י וע"י: דעמונאי], פ) [בכתי"י ודפו"ר וע"י: מסגריא], צ) [בכתי"י טעף: כה. וע"י: שם], ק) [כרב בגיטין ו ע"א, ע"ש], ר) [דף עא:], ש) [בדפו"ר: הרשונה. ולפנינו כרש"ל. ובהרש"ם גורס בסוה"ד פרס ע"ש], ת) [עי' לעיל מט ע"ב], א) [וע"ע שבת קמה ע"ב, וברש"י שם ד"ה מצויינין].

מוסף רש"י

וכולם לפסול. רוקן מאורים שנטמעו עשרת השבטים בעובדות כוכבים (נ"ל בנות עשרת השבטים כעובדי כוכבים) ובניהן הרי הן כישראלים ודוקא בהן איסור ממזרות, והן לא טהרו ושאו זה אחותו או כתו והרי הן ממזרים (יבמות יז.). **שפעמים בולעתן ופעמים פולטתן.** ג' מדינות היו תמיד מורדות בה ומשלימות עמה (דניאל ז ה). **וארו,** והנה, **אחרי,** אחרת (ע"ז ב:). **ומסורבלין.** מלובשין בבשר (מגילה יא.). שמינים כמו (שבת קמ:) קטן המסורבל בבשר, ולשון מלבוש הוא כמו (דניאל ג) כפיתו בסרבליהון (ע"ז ב:). **ואין להם מנוחה כדוב.** דוב אין לו מנוחה אלא הולך ובא כל שעה (שם).

תורה אור השלם

1. וַיֶּגֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם בַּחְלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי: מלכים ב יח יא
2. וַאֲרוּ חֵיוָה אָחֳרִי תִנְיָנָה דָּמְיָה לְדֹב וְלִשְׂטַר חַד הֳקִמַת וּתְלָת עִלְעִין בְּפֻמַּהּ בֵּין שִׁנַּהּ וְכֵן אָמְרִין לַהּ קוּמִי אֲכֻלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא: דניאל ז ה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בין וכו' וצ"ל דשני מקומות הן. עיין עירובין דף יט ע"א תד"ה אם בין הנהרות:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותלת וכו' במיה הראשונה שבמראה וכו' והיא בבל וקשיי' בפומה כצ"ל והד"א:

לעזי רש"י

אושר"א [ארשיי"ר]. שדה ערבות.
ביב"ר [ויבייי"ר]. ברכת דגים.